

Dealing with criminals and scandals

Show# 197 | Dec 1st 2018

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל תמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה.

רמ"א אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרע ס"ב

הגה: וי"א שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח (מהר"א מפרא"ג).

מגן אברהם סימן תרע ס"ק ג

וי"א שיש כו'. וכ"מ בד"מ משום דאי' במגילת תענית ובמדרש בהעלותך שקבעו למשתה ושמחה שנגמרה מלאכת המשכן בזמן הזה וכ"פ ביש"ש פ"ז דב"ק סל"ז וב"ח:

תוספות מסכת סוכה דף לח עמוד א

מי שהיה עבד ואשה - משמע כאן דאשה פטורה מהלל דסוכות וכן דעצרת וטעמא משום דמצוה שהזמן גרמא היא אף על גב דבהלל דלילי פסחים משמע בפרק ערבי פסחים (דף קח.). דמחייבי בד' כוסות ומסתמא לא תיקנו ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל ואגדה שאני הלל דפסח דעל הנס בא ואף הן היו באותו הנס אבל כאן לא על הנס אמור.

ה. כתב בספר דרוש מנורת זהב כלה [הובא בכרם שלמה קובץ ק' עמוד ע"ג], שמעתי מפה קדוש ה' צדיק יסוד עולם אדמו"ר הרה"ג ר' אברהם מרדכי זצ"ל ראבד"ק דאבראמיל [תלמיד הגה"ק מוה"ר מענדלי מרימאנוב], שמה שמשירים מנירות יום הכיפורים, עושים נירות לחנוכה. ומה שנשאר מנירות חנוכה, מבערים בו את החמץ (עי' קב הישר, סי' צ"ו).

Question of the week

רמ"א אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרפב סעיף ב

הגה: י"א כששכח על הניסים בברכות המזון כשמגיע להרחמן יאמר: הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו כו' (כל בו, וכבר נתבאר סימן קפ"ז סעיף ד').

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד א

היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שוא. ולא מהני רחמי? מתיב רב יוסף: ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה, מאי ואחר? אמר רב: לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה: שנים עשר שבטים עתידין לצאת מיעקב, ששה יצאו ממני, וארבעה מן השפחות - הרי עשרה, אם זה זכר - לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות! מיד נהפכה לבת, שנאמר ותקרא את שמה דינה! - אין מזכירין מעשה נסים.

Selected emails from our listeners

Comments on the show

L'chvod R' Dovid Lichtenstein,

I have recently begun listening to your podcasts, on your phone line, and find them very interesting. Thank you for your, what must be, significant efforts in presenting these issues in an entertaining manner

Yitzchok Grossbard

BS"D

Dear Rabbi Lichtenstien,

There is a quite well known quote of Chazal: "**גנבא במחותרתא רחמנא קרי**" (that's the Girsas of the Ayin Yaakov on Berachos 63a [the Mesoras Hashas quotes it].) I was last week at a 19 Kislev Farbrengen and there it was discussed with a Chassidic standpoint, how come a thief can daven if he tramples on the Torah and it is possible as the Tanya also discusses this point that is, **אין אדם חוטא אלא אם נכנס בו רוח שטות**.

As you see that even a thief can still serve Hashem, he just can't withstand his Nisyonos. Especially in our days you can just do a few clicks on the computer or a few signatures on paper and voila you committed some terrible fraud or scandals. No I am not ever justifying these acts I am trying to point out that the Gemara talks about a thief that is breaking in to someone, and that someone is even permitted to kill him. And even though he still is a believer in Hashem.

And the point you are saying that Bein Adam L'chaveroi doesn't help Teshuvah, there is a concept of תקנת השבים **the gate of Teshuvah is never closed to anyone.**

I will express another point with an example that was mentioned this week on the show. The story about two Frum people where one is testifying against the other about a financial crime, where you called them both "dressed up in an orthodox Jewish costume". So my point is, the person who committed the crime he did violate Jewish law but he didn't create an actual Chillul Hashem yes in the aftermath there is a Chillul Hashem and you would want to

call him a Mazik. (I don't know what this particular story is, I am just trying to explain the point). The media or whoever makes a steak out of it and blows it up with headlines like this: **An orthodox Jew steals!** etc. However the other guy who testifies against another Jew, by this specific action he is committing a disastrous act and a terrible Chillul Hashem and he may be called an orthodox Jew with a costume.

Everyone agrees that every action a Frum Jew does can get scrutinized and if there is some hoc to it, it can become a great meal for the media. (So maybe no Alyia should be given for someone who goes to any protest that is controversial, each side will be saying that he is doing a Chillul Hashem and he is damaging the community's reputation). Let's say a Frum Jew loses his temper a bit on for an example a flight attendant, should he have to sit for the rest of his life covered up with his Tallis on the last bench of Shul? Well the media made a story out of it even though this is a daily occurrence throughout the world, and he can actually create terrible damage and maybe one would call him a Mazik. I am not saying that these actions are not a Chillul Hashem but there has to be a differentiation what the media does and what the actual action was. A Mensch is a Mensch and it is very possible a Mensch can make some slight wrong turns

Of course every Frum Jew should know that he has a tremendous Achrayus on himself/herself and one small wrong or even right! turn can become front pages.

And about why the Rabbonim do not do anything to stop these people for being honored, I am not here to answer Rabbonim I accept what they do. But there are so many stories where Tzadikim never said anything bad to any Jew whatsoever. And historically speaking there so many rude community presidents over the generations that controlled Kehillos and where they terrorized everyone in the community. There is a concept of **גבר אלים** where you should just leave everything. And there is the concept of: **כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע**.

With pleasure

Aaron Schweitzer

Shalom Reb Dovid,

Thank you very much for the show. I have a lot of Toeles from it and I am sure others do as well.

Rabbi Cherlow put forward the idea that Torah is structured with a pyramid of values and the basic moral values of not stealing/hurting others are most foundational and therefore there should be less tolerance for transgression of these values than for transgression of tier 2 values of such as Chilul Shabbos ect... To substance this he quoted many Pesukim from Tanach that Hashem does not accept our Korbanos b/c we are not acting justly ect,,,

Laniyus daati, I think it is true that the Torah has a pyramid of values but I think it is different than the one he presents.

Our purpose is to be Mikadesh Shem Shamayim = to spread Yichud Hashem. And it follows that the most stressed Issur in the Torah is Avodah Zarah which runs in most direct contrast with this. Zechiras Yetzias Mitzrayim and Shabbos are also mentioned and stressed many times because they are about proclaiming Hashem as the creator = Yichud Hashem. This is our foundational value.

The value of not hurting others is foundational in a secular moral structure where the bottom line of morality is social functioning. Social functioning is very important but it is not, Chas VeShalom, the foundation of our values.

His Reayos that Hashem does not want our Tefillos when we steal only show that stealing is Meakev our Tefillos, not that it is of more value. The 2 are very different. The reason it is Meakev is probably because Bein Adam Lechaveiro Shters the Mitziyus of Klal Yisroel and when there is no Klal Yisroel there is not vessel for Hashroas HaShechina.

Considering the above, perhaps it makes sense to push someone away when he steals in way that became very public and tarnishes our image. But not because we take more objection with stealing than we do with Chilul Shabbos. According to our value structure we take more objection with Chilul Shabbos than we do with stealing.

Just to clarify, I am very against stealing :)

Bkavod haTorah,

Raphael Schondorf

Comments on Previous Show's

Show 194, 195- Vaccinations in Halacha

Hello, I listened to your show about the Vaccines... I did a lot of research on the topic... The question you ask is very simple to answer- about isn't it better for the Big Pharma to stand back and let the people get sick and then make the \$\$\$ to treat. Did you ever think of the following- that the vaccines are like the sale item to get you into the store. Meaning they sell the vaccines at a loss so that later they can get you on bigger things. The one thing that your argument is relying on is that you seem to take everything that is being fed to you by CDC, Medical Journals etc. as TRUTH! Meanwhile- the Medical community changes their finding every day, what was recommended yesterday is no longer safe. Above all else, I spoke to many medical professionals and they have no idea how these Vaccines work. Further there is very very little studies done on vaccines safety.

Again, I am not saying vaccines are bad, but to dismiss arguments with bring in 9/11 is just not good. Take all the info and let's get to the truth. and by the way, history- the medical schools are run by big pharma they also have the strongest lobbyist in Washington and so on. They are by now close to a TRILLION dollar industry. they won't give it up so easily.

You might have some standing on the MMR, but let's look at the vaccines all together. There is ZERO studies about long term effects of vaccines. Vaccines have a short life span- maybe 60 years- but in might be coincidence that in the last 60 years all other problems have been on the rise... again we can't say that it's the vaccines, but you seem to make fun of anyone who is asking if there is a correlation.

Sam Y.

Selected audio from our listeners

Answers to the question

Answers to the question 1 *click here*

Answers to the question 2 *click here*

Answers to the question 3 *click here*

Answers to the question 4 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Comments on the show 6 *click here*

Comments on Previous Shows

Show 134- Zionism

Comment 1 *click here*

Show 193- Pittsburgh Tragedy

Comment 1 *click here*

Comment 2 *click here*

Show 194, 195- Vaccinations in Halacha

Comment 1 *click here*

Comment 2 *click here*

Rabbi Tugendhaft

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נה סעיף יב

מנודה, אין מצרפין אותו לכל דבר שצריך עשרה, אבל מותר להתפלל בבהכ"נ שהוא שם, אלא אם כן פירשו להחמיר עליו בכך.

ביאור הלכה סימן נה סעיף יב ד"ה אין מצרפין

עין בט"ז ביו"ד סימן של"ד סק"ב דדוקא אם פירשו אז שלא יצטרף אבל מלשון הפוסקים לא משמע כן ע' בב"י ובביאור הגר"א אח"כ מצאתי בספר שבט יהודא ביו"ד סי' של"ד שגם הוא תמה עליו בזה. כתב הפמ"ג דלמגילה אפשר דהוא מצטרף עי"ש טעמו:

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן נה א"א ס"ק י

ומקרא מגילה בעשרה פרסומי ניסא, אפשר דמנודה נמי שפיר דמי, דווקא קדושה שצריך עשרה אין מצטרף דבעינן באגודה אחת, ונידוי ריחוק הוא, עין ב"י [שם].

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יז עמוד א

והתניא: אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות. בשעת הרגל דבר הפיחה, אמרה: כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה. הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר: הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה. אמר: שמים וארץ בקשו עלי רחמים, אמרו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה. אמר: חמה ולבנה בקשו עלי רחמים, אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: חפרה הלבנה ובושה החמה. אמר: כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים, אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: ונמקו כל צבא השמים. אמר: אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה: ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא. והא הכא בעבירה הוה ומית! התם נמי, כיון דאביק בה טובא כמינות דמיא. בכה רבי ואמר: יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת. ואמר רבי: לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן, אלא שקורין אותן רבי.

שו"ת חכם צבי סימן לח

וכעת אנשי חיל מקהלה הספרדים אשר יראת ה' עוררתם לצאת מקהלים בראותם כי מבני עמנו העושים מעשים אשר לא יעשו בישראל ואין ראוי להזכירם פה מפני הכבוד הולכים שם להתפלל ועולי' לקרות בתורה

ושאר מצוות הנהוגות בב"ה שהוא דבר שאין דעתם ודעת כל יר"ש סובלת וכו' ואם יטעון טוען והא קיי"ל דמותר להתפלל עם העבריינים כל זמן שלא נידום בפירוש תשובתו דע"כ ל"א הכי אלא בעובר לפרקים אבל העושים ביד רמה בשאט נפש ופורקי מעליה' עול מצוות אפי' מצוה אחת קלה הרי הוא מאותן שאין להם חלק לע"ה כמ"ש הרמב"ם בה"ל תשובה וכתב ז"ל בריש חולין שהעובר על מצוה א' שחייב עליה מית' אף שאין בידינו לדונו עתה מחרימין אותו חרם עולם וכו' ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם גדול עונם מנשוא וכו' ואיך יתכן שיעלה לקרות בתורה בצבור והלא אין לך חילול השם וכיבוי מאור הדת גדול מזה וכל העומד ונמצא שם באותו פרק באותו מקום ואינו מוחה ילכד בעונו ובחבלי חטאתו יתמך ואם רוח טהרה עברה על מקצת אנשים בקנאם קנאת ה' צבאות לצאת מן המקום ההוא בל יסופו בעוונם עליהם תבא ברכת טוב אלא שאין לנו לפסוק דין שיש עליו עוררין כי אם בידיעת דברי שני הצדדין ומה שדברתי עד הנה להיות מילתא דאיסורא וכבוד שם הגדול והנורא שהדב' מצוה וחובה על כל אשר בשם ישראל נקרא:

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יד הלכה א

כיצד מקבלין גירי הצדק כשיבוא אחד להתגייר מן העכו"ם ויבדקו אחריו ולא ימצאו עילה, אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים ודחופים ומסוחפין ומטורפין ויסורין באין עליהן, אם אמר אני יודע ואיני כדאי מקבלין אותו מיד.

משנה ברורה סימן קלח ס"ק ה

כתב בספר חסידים סימן תש"ע יזהר החזן שלא יקרא למי שהוא עור או פסח בפרשה עורת או שבור או למי שראשו נתק בפרשת נתקים ולא יקרא למי שחשוד על עריות בפרשת עריות וכן בכל דבר ודבר.

אליה רבה סימן קלח ס"ק ג

ויכוין וכו'. כתב בספר חסידים סי' תש"ע [תשסח] יזהר החזן שלא יקרא מי שעינו אחת [עור], עורת או שבור, או שראשו נתק בפרשת נתקים. ולא יקרא למי שחשוד על עריות בפרשת עריות. וכן בכל דבר ודבר. ואין לחזן לחשוב ולברך אחד בשעת ברכות ולקלל אחד בשעת קללות ע"כ [מג"א סק"ד]. וכתב כנסת הגדולה סי' רפ"ב [הגהות טור] דוקא חשוד, אבל אם ברור שבא על עריות, אם לא שב בתשובה ראוי לקוראו כדי שיתבייש:

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה יט

ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות, ועוד אמרו חכמים רוב בגזל מיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע.

Rabbi Charlow

רמב"ם הלכות מלכים פרק ט הלכה יד

וכיצד מצווין הן על הדינין, חייבין להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו, ובן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה ועל פי קרובין אבל לא בעדות אשה ולא תדון אשה להם.

רמב"ן פרשת וישלח פרק לד פסוק יג

ורבים ישאלו, ואיך עשו בני יעקב הצדיקים המעשה הזה לשפוך דם נקי. והרב השיב בספר שופטים (רמב"ם הלכות מלכים פ"ט הי"ד) ואמר שבני נח מצווים על הדינים, והוא להושיב דיינין בכל פלך ופלך לדון בשש מצות שלהן, ובן נח שעבר על אחת מהן הוא נהרג בסייף, ראה אחד שעבר על אחת מהן ולא דנוהו להרגו הרי זה הרואה יהרג בסייף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל, והם ראו וידעו ולא דנוהו:

ואין דברים הללו נכונים בעיני, שאם כן היה יעקב אבינו חייב להיות קודם וזוכה במיתתם, ואם פחד מהם למה כעס על בניו וארר אפם אחר כמה זמנים, וענש אותם וחלקם והפיצם, והלא הם זכו ועשו מצוה ובטחו באלהים והצילם:

ועל דעתי הדינין שמנו לבני נח בשבע מצות שלהם אינם להושיב דיינין בכל פלך ופלך בלבד, אבל צוה אותם בדיני גנבה ואונאה ועושק ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נזיקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן, כענין הדינין שנצטוו ישראל, ונהרג עליהן אם גנב ועשק או אנס ופתה בתו של חבירו או שהדליק גדישו וחבל בו וכיוצא בהן. ומכלל המצוה הזאת שיושיבו דיינין גם בכל עיר ועיר כישראל, ואם לא עשו כן אינן נהרגין, שזו מצות עשה בהם, ולא אמרו (סנהדרין נז א) אלא אזהרה שלהן זו היא מיתתן, ולא תיקרא אזהרה אלא המניעה בלאו, וכן דרך הגמרא בסנהדרין (נט ב):

ובירושלמי אמרו בדינין של נח, הטה דינו נהרג, לקח שחד נהרג. בדיני ישראל, כל דין שאתה יודע שאתה שלם ממנו אי אתה רשאי לברוח ממנו, וכל שאתה יודע שאי אתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו, אבל בדיניהם אף על פי שאתה יודע שאתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו. נראה מכאן שרשאי הגוי לאמר לבעלי הדין איני נזקק לכם, כי תוספת היא בישראל לא תגורו מפני איש (דברים א יז), אל תכניס דבריך מפני איש (סנהדרין ו ב), וכל שכן שלא יהרג כשלא יעשה עצמו קצין שוטר ומושל לשפוט את אדוניו:

ומה יבקש בהן הרב חיוב, וכי אנשי שכם וכל שבעה עממין לא עובדי עבודה זרה ומגלה עריות ועושים כל תועבות השם היו, והכתוב צווח עליהן בכמה מקומות (דברים יב ב) על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן וגו', לא תלמד לעשות וכו' (שם יח ט), ובגלוי עריות כי את כל התועבות האל עשו וכו' (ויקרא יח כז), אלא שאין הדבר מסור ליעקב ובניו לעשות בהם הדין:

משך חכמה פרשת וישב פרק לז פסוק כו

מה בצע כי נהרוג את אחינו. רבי מאיר אומר: "ובוצע ברך (נאץ ה", תהלים י, ג) - כל המברך את יהודה הרי זה מנאץ (סנהדרין ו, ב). הכוונה שהמעשה היה תכלית הטובה, שירד יוסף למחיה לפניהם, ולהקים שבועת בין הבתרים (בראשית טו). אך הם חשבוה לרעה, כאשר אמר להם יוסף. ולכן נכשל במעשה דתמר, שעבירה גוררת עבירה דוגמתה, שראויה היתה תמר ליהודה, וכמו שאמר "ממני" - כבושים הדברים. רק המחשבה היתה שהיא זונה "כי כיסתה פניה" וכו' (לח, טו), ונולד מזה מלכי ישראל. וגם המברך זה "ניאץ ה". ור' תנחום בר חנילאי מוקי לה במעשה העגל (סנהדרין ז, א) שאמר אהרן: השתא (עבדי לי כדעבדו בחור, ומקיים בי "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא") ולא הוו להו תקנתא לעולם, מוטב (דליעבדו לעגל, אפשר הוה להו תקנתא בתשובה). אם כן, המעשה היה רע, והמחשבה טובה - גם המברך זה ניאץ ה', כי שניהם צריכים כפרה, וכמו שאמרו סוף קדושין (פא, ב): נתכווין לאכול חזיר ואכל טלה (אמרה תורה צריכים כפרה וסליחה), נתכווין לאכול טלה ואכל חזיר וכו'. וזה מצוה שלא לשמה עבירה לשמה. וזה כוונת הגמרא: ב"הכר" בישרוהו, ב"הכר" בישר, שעבירה גוררת עבירה דוגמתה, ודו"ק היטב.

"ובוצע ברך ניאץ ה", המברך את הבוצע, זה יהודה וכו' פרק קמא בסנהדרין. נראה דסבר רבי מאיר דכיון דהוא היה "נער את בני בלהה ובני זלפה", אם כן היו ארבעה בנים שלא רצו להרגו, ולא התנגדו אל יהודה אם רצה להשיבו אל אביו. ובני לאה היו חמשה בלא ראובן? ואם יהודה אמר להשיבו לאביו הלא היה להצילו! ורק יהודה בצירופו היה רוב חמשה נגד ארבעה, והיו משיבים אותו לאביו!

רמ"א יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף א

ומנדין למי שהוא חייב נידוי ואפילו יש לחוש שעל ידי כן יצא לתרבות רעה, אין לחוש בכך (פסקי מהרא"י סימן קל"ח).

ט"ז שם ס"ק א

ואפילו יש לחוש שע"י כן יצא לתרבות רעה. תמיה לי האי מילתא טובא דהיאך נחוש לאיסור שעושה זה ונביאהו לידי תרבות רעה ח"ו אשר כל באיה לא ישובו והנה מקור דין זה בפסקי מהרא"י סי' קל"א וז"ל וראיה ממה שמצאתי בקובץ שהוכיח מהא דאמר באגודה פרק הנושא שאמר רבינו הקדוש בעת פטירתו בדרך נבואה דרב אחא בר יאשיה שמתניהו להנהו דאקפו פירי בכורא וחללו שבת ואשתמוד משום דשמתניהו וקשה מאי קמ"ל תלמודא בהאי מילתא ורבינו הקדוש גופיה למאי הלכתא ניבא דבר זה אלא לאשמועין דאפילו אם נראה לחכמים שמפני שהן מנדין מאן דהו שבשביל כך יצא לתרבות רעה לא יניחו עבור זה מלעשות כהלכה עכ"ל. ומ"ש בשם פרק הנושא הוא ט"ס אלא האי נבואה דרבי היא בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ב) ולעד"נ דמהא אין ראייה כלל דהתם משמע שרבינו הקדוש בא להזהיר את השומעים שידעו שיש פסולים בבבל כמו שאמר התם טובא דיש מקום שכולם ממזרים ויש מקום שיש ב' אחים שמחליפים נשותיהם זה לזה וע"ז אמר ג"כ שיש מקום בבבל שסרו היום מאחרי המקום ברוך הוא דשמתניהו רב אחא

כו' ועל כן יש להתרחק מהם וא"ל הלא המפורסם א"צ ראייה ולא דמי לשאר המקומות שהזהיר שיש ממזרים שהם אינם ידועים משא"כ בזה שהמיר ובודאי בלאו הכי יפרשו מהם לזה אימא לך דמכ"ש לק"מ דכוונתו של רבי היתה להוכיח שהנבואה דבר בו בשאר הדברים שאמר אף שלא היו מבוררי' בעיני השומעים וביאו ראייה מדבר זה שיראו שהוא יודע בא"י מה שנעשה היום בבבל מהנך דשמתניהו רב אחא וזה א"א כי אם בדרך נבואה מזה ידעו שגם בשאר הדברים רוח ה' דבר בו כנ"ל ברור כוונת נבואה זו ויש לי להביא ראייה איפכא מתלמוד ערוך פ"ק דקדושין (דף כ') במי שנמכר לעבודת אלילים עצמם דהיינו לחטוב לה עצים ושאר צרכים לא לשם אלהות ואמרה תורה שצריך לגאול אותו דתנא דבי ר' ישמעאל הואיל והלך זה ונעשה כומר לעבודת כוכבים אימא לידיחי אבן אחר הנופל כלומר שלא תהא לו גאולה ת"ל גאולה תהיה לו והנה ק"ו יש כאן דמה התם שכבר נעשה כומר לעבודת כוכבים ואפ"ה הזהיר' תורה בקום עשה שחייבין לפדותו ק"ו בזה שעדיין לא התחיל בעבודת כוכבים כלום פשיטא שצריכים אנו להיות נזהרים להיות לפחות בשב ואל תעשה ולא לעשו' מעשה להביאם לידי עבודת כוכבים ודאי זה דבר שאין שוה על הלב להניחו וראיה עוד ממ"ש הגאון מוהר"ר יודא מינץ ז"ל בתשובה סי' ה' וז"ל ובראותי שא"א להציל שתי נפשות מישראל שלא יצאו לתרבות רעה ח"ו אמרתי להתיר מינקת חבירו כו'. ומביא ראייה מפ' השולח (ד' ל"ח) ההיא איתתא [אמתא] דהוה עבדי אינשי בה איסור' אמר אביי אי לא דאמר שמואל כל המשחרר עבדו עובר בעשה כו' ע"ש וא"כ ק"ו בזה שאין לעשות מעשה שיש חשש ממנו כנ"ל ברור שאין לעשות למעשה כהג"ה זאת אף על פי שהיא מהלכה ממקום קדוש בעל אגודה ז"ל ובאגודה שלנו לא נמצא זה כלל ועיין מ"ש בס"ס זה בשם רש"ל:

נקודת הכסף שם

נקודות הכסף
(סימן שלי"ד בס"ו ס"ק א')

דקשה טל מהרמז"י ויש
לדחות כל האיות זכא
כיון דדין כ"ד כוא שמנדין
אוסו אין לחוש דאל"כ בטל
דין ישראל :

יורה דעה

שו"ת חתם סופר יורה דעה סימן שכב

כתב בפסקי מהרא"י סי' קל"ח שמצא בקובץ ישן שמחרימין ומנדין למי שחייב נדוי וחרם אף על גב דאיכא למיחש שמא עי"ז יצא לתרבות רעה ופסקו רמ"א בהגה' ש"ע י"ד סי' של"ד ס"א והטו"ז שם רצה לדחות דבריו והש"כ בנה"כ דחה דבריו כלאחר יד ובתשו' חו"י סי' קמ"א הביא ראי' ברורות כראי מוצקות לדינו של רמ"א הנ"ל ומהם אין לזוז שוב מצאתי בתשו' שתי לחם להגאון מהר"ם חאגיז נדפס שם תשובה א' מהריעב"ץ זצ"ל וגם הוא החזיק ידי חו"י דלא כט"ז והנה מ"ש ט"ז ראייה ממוכר עצמו לעכו"ם שלא לדחות אבן אחר הנופל יפה דחאו בחו"י הנ"ל דהתם רוצה הוא בתשובה וגם כי נמכר מפני דוחקו ע"ש בטוב טעם ואדרבא חזינן בגטין מ"ו ע"ב אפי' במוכר עצמו לנכרי אם רגיל בכך שמכר ושנה ושילש שוב אין פודין אותו ודוחין אבן אחר הנופל וה"נ במחייב נדוי צריכים אנו לקיים דיני ישראל בכל מה דאפשר ומה שהביא ראי'

מההיא אתתא דעבדי אנשי איסורא ומסקי' דמשחררי' אותה נדחק בחו"י ולפע"ד אין ראייה משם דהתם להציל אחרי' דהאמתא הסייתם לעבירה אבל משום קלקול העובר לא חיישי' ועוד נלענ"ד אין צריך דכבר כ' שם הרמב"ן דאין כאן שום מ"ע =מצות עשה= דלעולם בהם תעבו' כיון שאין עושה לטובת העבד והאמה כי אם משום אפרושי רבים מאיסורי או משום מצוה דרבים ומה שהקשה מג"א סימן צ' סק"ל ע"ז דא"כ מה פריך הש"ס פ"ג שאכלו מצוה הבאה בעבירה היא תיפוק ליה כה"ג ליכא עבירה כלל י"ל דמ"מ אי לאו דהוה מצוה דרבים היה ניכר שהוא עושה לטובת העבד דאל"ה מאי אולמא דהאי מ"ע מהאי מ"ע דאי יהיה משחררו יקיי' עשה של תפלה בצבור או קריאת התורה ואי יהיה בשב וא"ת =ואל תעשה= משום לעולם בהם תעבדו הרי גם בזה מקיים מ"ע וא"כ מאי אולמא וע"כ רוצה הוא בתקנת העבד וה"ל מצוה הבאה בעבירה ומשני מצוה דרבים שאני פי' כי מצוה דרבים עדיף טפי ממ"ע דיחיד ושפיר יש לו לשחררו ונמצא שאינו עובר כלל על לעולם בהם תעבדו כיון שאינו עושה לטובת העבד כי ה"ל כמוכרו ומרוויח במה שמחליף קיום עשה דיחיד בעשה דרבים ואינו עובר כלל על לעולם בהם תעבדו ובזה מיושב מה שמקשים הא בעידנא דמיעקר לעשה דלעולם בהם תעבדו לא מקיים עשה ובחי' ישבתי ע"ש אמנם לשיטת הר"ן הנ"ל א"ש טפי דאין כאן דחיי' כלל אלא כיון שהוא מ"ע דרבים ה"ל כמוכרו לו וה"ה והוא הטעם נמי בההיא אמתא דעבדי בה אנשי איסורא דאין כאן איסורא כלל למשחרר משום דהוה כמוכרו לו.

וכן צ"ל נמי בש"ס דע"ז ס"ד ע"א דקאמר הש"ס מדר' יהודה נשמע לר"ע לאו מי אמר ר"י אסור ליתן להם מתנת חנם אבל למעוטי תפלה שפיר דמי לר"ע נמי אף על גב דמקיים ביה כלאים לוקה למעוטי תפלה ש"ד וקשה מה ענין זה לזה בשלמא דר' יהודה א"ש כיון דעביד למעוטי תפלה תו אינו נותן להם מתנת חנם דה"ל כמוכרו לו משא"כ במקיים כלאים לא שייך זה אע"כ צ"ל כנ"ל דאי לאו דלמעוטי תפלה עדיף טפי טובי מלקיים מ"ע דאורייתא לא הי' מרוויח כלל במה שנותן מתנת חנם לעכו"ם כדי שעי"ז ימעט תפלה ומאי אולמא וק"ל.

ומ"ש ט"ז ומייתי ראי' מהא דמהר"י מינץ שהתיר מניקת חברו שלא יצאו ב' נפשות לתרבו' רעה בזה נדחק בחו"י מאוד וממש לא מצא מענה כאשר יראה המעי' ולפע"ד פשוט מאוד שאין ענין לכאן כלל דהתם במניקת חברו עיקר תקנתא הי' לטובת התינוק שיהיה לו במה לינק ולהתפרנס והכא כיון שעי"ז תצא האם לתרבות רעה והתינוק עמה הרי יאמר נא היונק א"א בתקנת חכמים וטוב לו שלא ייניק ממה שיטומע בין העכו"ם ח"ו וכה"ג לא תקנו חכמים מעיקרא ולא עוד אלא אפי' היינו יכולים להציל התינוק מידה שלא יצא לתרפות עם האם מכל מקום כיון שהיא תצא לת"ר =לתרבות רעה= ובין כך וב"כ =ובין כך= לא תניק הילד וכשנתיר אותה להנשא אפשר שלא תשמט הדד ממנו נמצא במה שאנו מחמירי' הוא קרוב להפסד לילד ואם נקיל עלי' הוא קרוב יותר לשכר א"כ למה נעמיד דברינו בכה"ג ומצאתי כ' בס' ברכי יוסף בחושן משפט סי' ב' כ' בשם רדב"ז ח"ב סימן קכ"ז וז"ל פריצי' העוברי' ביד רמה ואם מייסרם אפשר שימירו מייסרם במתן ואף שימירו ע"ש ונ"ל ראי' מב"ק צ"ב ע"ב קרית לחברך ולא ענשך שדי גודא רבא ע"ש.

אמנם יש להסתפק היכא דאיכא למיחש שיצא לתרבות רעה זה הרשע ויקח גם בניו הקטנים עמו ויטמעו בין העכו"ם מהו לחוש לקטני' שלא חטאו או דלמא כי צריכים אנו להעמיד דתינו ואין אנו חוששי' לשום דבר ולכאורה י"ל משו"ה מייתי בקובץ ישן הנ"ל ראי' מנבואות של ר' בשעת מותו שהיא קצת ראי' דחוקה וכי

נעלם ממנו כל הני ראיו' ברורות וחזקות דמייתי בחו"י הנ"ל אע"כ שרוצה לאתוי' ראייה דאפילו לבנים קטנים אין חוששי' שהרי כל העיר אשתמוד ולא היה שריד ומסתמא לקחו בניהם עמם.

אלא שהדבר נראה קצת כמו זר בעיני בשגם ידוע כי אין ראיות הקובץ מכרעת מנבואתו של רבי ובחו"י מראה פנים להיפך לומר שלא כדין עשה ועוד נ"ל דיש לחלק דודאי רשע שהוא מין ואפיקורס ופוקר בתורה אזי קרוב לודאי שילמוד אמונתו המזויפת גם לבניו אחריו ואז יהיה גם הבנים בכלל כל באיה לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיי' אז י"ל מן הסברא דאין לחוש על הבנים ובתוספ' דסנהד' מייתי פלוגת' בקטני בני עיר הנדחת ומייתי לה הרמב"ן פ' ראה וכן פסק רמב"ם פ"ד מהל' עכו"ם ה' וי"ו /ו' ע"ש מכ"ז נ"ל דהכת הארורה המאמינים בש"ץ ימ"ש הידוע תיפח רוחם וישחקו עצמותם אם ח"ו לא יהפך לבבם לטוב אותם יורדפו עם בניהם ובנותיהם כי כולם ארורים הם לה' והמינות תקועה בלבם ואין ע"ז בעולם שלא נכללו באמונתם המזויפת וטוב יותר אם יפרדו מקהל הגולה ויתערבו בעכו"ם הם ובניהם ולמצוה רבה יחשב וגם בהיותם עדיין בין היהודי' פתם כותי וינם יי"נ = יין נסך = וכל דבריהם ומחשבותם ועלילותם לע"ז וכה"ג אמרי' בנדה ל"ג ע"ב דבנות צדוקי' סתמן ככותי' לכל דבריהם והלכה כת"ק שם והני נמי להני דמי' וגריעי מיני' טובא וא"כ י"ל הנך בירתא דסטי' נמי היה כך שפקרו ופקפקו ע"ד חז"ל באופן דמשכו גם בנייהו בלצנותי' ואל תתמה שהרי להכ"מ בלא"ה אין מנדין אלא במפקפק ע"ד חז"ל אבל לא לעבריין בעלמא ועפר"ח א"ח רסי' תצ"ו ע"ש ומה שהקשה עליו הש"ך בי"ד סי' של"ד סק"ע נ"ל ליישב דקו' הכ"מ הכי הוא דודאי אי נימא כחלוקו של הר"ן ז"ל דדבר שיש לו עיקור /עיקור/ מן התורה קיל טפי משום דאינו עוקרו לגמרי א"כ ה"ה וכ"ש דבר שאין לו עיקור /עיקור/ מן התורה ואינו עוקרו לגמרי פשיטא שאין לנדותו והשתא ק' הא נטילת ידיים אין לו עיקור מן התורה דקראי אסמכתא בעלמא הוא ועיקור יסודתו הוא משום סרך תרומה ואלעזר בן הנדך שזלזל בנט"י = בנטילת ידיים = משמע שזלזל בנט"י סתם היינו לחולין ולא לתרומה וקדש ונמצא שהניח עיקרו של תקנת חז"ל ומ"ט נדוהו אע"כ משום שערער ופקפק וש"מ כל המערער ומפקפק אפי' בקל שבקלות מנדין אותו ומ"מ גם דינו של ר"ן אמת במי שאינו מפקפק רק עובר ע"ד חז"ל יש לחלק בין עוקר הכל אז מנדין אותו ואי לא עקר הכל מלקי' אותו והנה אין רחוק לומר דהני דצד כוורי בשבתא לא היה מלאכה דאורי' רק דרבנן ויש לו עיקור מן התורה ומ"מ נידם הואיל שפקפקו וערערו ומשו"ה לא חס על בניהם אחריהם.

אבל סרבן ועבריין בעלמא מאן לימא לן שלא נחוש על בניו שיהיה צדיקים ואיך נגרשם מהסתפח בנחלת ה' והנה מהרש"ל ביש"ש פ' יו"ד /י' דב"ק סי' י"ג השיג על תשובת רב פלטוי גאון שיש לגזור על אשת המוחרם שלא לילך לבה"כ ולגרש בניו מבית הספר וכ' חלילה במה שכל העולם אינו מתקיים אלא בהבל תינוקת שב"ר = של בית רבן = וכו' גם מ"ש להוציא אשתו מב"ה אם הוא חטא היא מה חטא וכו' ומסיים בסוף ז"ל אבל לעשות נזיפה לאשתו אם לא יצא עלי' שום בישא ולא שום סרבנות פשיטא ופשיטא דלא עבדין לה מידי וכן להוציא בניו מן המדרש או מן הישיבה חלילה וחלילה וכן פ"א בא מעשה לידי שכל' לי חכם וזקן בדורו בעל הוראה שאוציא בני המוחרם מהישיבה ולא השגחתי בו כל עיקר עד כאן לשונו מהרש"ל והנה לפע"ד יש לי ליישב דברי הגאון רב פלטוי ז"ל דהרי ארור ונדוי ושמטת כולן לשון קללה ומיתה הם וכדאי' להדי' במס' מ"ק י"ז ע"ב ומהראוי שימות ויענש לאלתר מכיון שנתנו בו חכמים עיניהם אלא יש זכות תולה

ואם כן מ"מ יש לנו לבטלו מהרבות זכיות שיגינו עליו ויוסיפו לו כח ואומץ לעמוד ברשעו וסרבנותו וידוע כי יש זכי' רבה להאב במה שבניו הולכי' לבית הספר וגם לכל בעל הבית אם בני ביתו שומרים דרך ה' ע"כ עלינו לבטלם מבית הספר ולגרש אשתו מבה"כ כדי שלא יהיה לו להרשע שום זכות המסייעו ומ"מ אין בזה שום הפסד לבניו ולאשתו וגם לקיום העולם העומד על הבל תינוקות שב"ר דכל המחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו נמצא שכר האשה והבנים ושל כל העולם הוא ממש כל כך כאלו נכנסו הבנים לבית הספר וכאלו התפללה האשה בבה"כ ורק אך הוא הסרבן מפסיד שכרו ואדרבא הקולר תלוי בצווארו כי הוא הגורם להם זה הביטול אבל הם לא יפסידו כי אנוסים הם עפ"י ב"ד וכה"ג כ' תוס' בשבת ד' ע"א קודם שיבא לידי איסור סקילה וא"ת מאי בעיא היא זו פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסר לו ותי' ריב"א דאם לא התירו לא מחייב סקילה כיון שמניח לרדות ע"י מה שאנו אוסרים לו ומייתי ראי' נמי ממה שהעמידו דבריהם במקום כרת גבי פסח ומ"מ לא יתחייב הלה כרת כיון שהוא אנוס עפ"י ב"ד וה"נ דכוותי' ולק"מ ק' מהרש"ל הנ"ל מ"מ מיני' יש לדון בנדון דידן שיש לנו לחוש על בנים קטנים דבהא לא שייך לומר שלא יפסידו אם יטמעו בין הנכרים ח"ו.

ואין להביא ראי' מהא דפ' השולח מ"ו ע"ב דהמוכר עצמו ובניו לנכרים ושנה ושילש שאין פודין גם הבנים דאדרבא משם ראי' להיפך דהרי שם /גיטין/ מ"ז ע"א אמרי' אבל פודין את הבנים משום קלקולא פירש"י וז"ל שלא יטמעו בין העכו"ם וילמדו מעשיהם ובחיי אביהן ליכא למיחש להכי דמנטר להון אבוהון עכ"ל ובש"ך י"ד סי' רנ"ב סק"ה מסיים על זה משמע שאביהם הוא עמהם בשביה אבל כל שא"א שישמור אותם פודים אותם מיד עכ"ל הרי קצת ראי' להיפוך שצריכי' לחוש על הבנים קטנים אלא לפ"ז הדרא לדוכתא מ"ש בחו"י א"כ בטלת דינינו כי כל מי שיש לו בנים יהי' סרבן כי יסמוך עצמו שנירא מלנדותו שלא יוציא בניו מן הכלל.

מצאתי בס' ברכי יוסף ח"ד סי' רנ"ז מייתי ת"כ פ' בהר ופירושו בשם ראב"ד שאם אמר לקרובו הריני מוכר עצמי לע"ז אם לא תתן לי כדי דמי וכו' יכול יהיה נזקקים לו ת"ל אחרי נמכר גאולה וכו' ולא קודם ע"ש ומשמע דלא פלוג אפי' אם ימכור עצמו ובניו ועדיין צ"ע דהתם שב ואל תעשה ליתן לו דמיו אבל הכא לדחות בידים אבן אחר הנופל לגרום רדת שחת לבניו לא ועוד התם יד ישראל תקיפה ואחרי דנמכר גאולה תהיה לו ולבניו אבל הכא עדיין הדבר צריך עיון ומתון למעשה וה' ישמרנו מעזי פנים כתבתי פה ק"ק מ"ד יום ה' ז"ך מנחם תקס"א. משה"ק סופר מפפ"דמ.

רמ"א יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד סעיף א

ומנדין למי שהוא חייב נידוי ואפי' יש לחוש שע"י כן יצא לתרבות רעה, אין לחוש בכך (פסקי מהרא"י סי' קל"ח).

ט"ז שם ס"ק א

ואפילו יש לחוש שע"י כן יצא לתרבות רעה. תמיה לי האי מילתא טובא דהיאך נחוש לאיסור שעושה זה ונביאהו לידי תרבות רעה ח"ו אשר כל באיה לא ישובו והנה מקור דין זה בפסקי מהרא"י סי' קל"א וז"ל וראיה ממה שמצאתי בקובץ שהוכיח מהא דאמר באגודה פרק הנושא שאמר רבינו הקדוש בעת פטירתו בדרך נבואה דרב אחא בר יאשיה שמתנינו להנהו דאקפו פירי בכוורא וחללו שבת ואשתמוד משום דשמתנינו וקשה מאי קמ"ל תלמודא בהאי מילתא ורבינו הקדוש גופיה למאי הלכתא ניבא דבר זה אלא לאשמועינן דאפילו אם נראה לחכמים שמפני שהן מנדין מאן דהו שבשביל כך יצא לתרבות רעה לא יניחו עבור זה מלעשות כהלכה עכ"ל. ומ"ש בשם פרק הנושא הוא ט"ס אלא האי נבואה דרבי היא בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ב) ולעד"נ דמהא אין ראיה כלל דהתם משמע שרבינו הקדוש בא להזהיר את השומעים שידעו שיש פסולים בבבל כמו שאמר התם טובא דיש מקום שכולם ממזרים ויש מקום שיש ב' אחים שמחליפים נשותיהם זה לזה וע"ז אמר ג"כ שיש מקום בבבל שסרו היום מאחרי המקום ברוך הוא דשמתנינו רב אחא כו' ועל כן יש להתרחק מהם וא"ל הלא המפורסם א"צ ראיה ולא דמי לשאר המקומות שהזהיר שיש ממזרים שהם אינם ידועים משא"כ בזה שהמיר ובודאי בלאו הכי יפרשו מהם לזה אימא לך דמכ"ש לק"מ דכוונתו של רבי היתה להוכיח שהנבואה דבר בו בשאר הדברים שאמר אף שלא היו מבוררי' בעיני השומעים ויביאו ראיה מדבר זה שיראו שהוא יודע בא"י מה שנעשה היום בבבל מהנך דשמתנינו רב אחא וזה א"א כי אם בדרך נבואה מזה ידעו שגם בשאר הדברים רוח ה' דבר בו כנ"ל ברור כוונת נבואה זו ויש לי להביא ראיה איפכא מתלמוד ערוך פ"ק דקדושין (דף כ') במי שנמכר לעבודת אלילים עצמם דהיינו לחטוב לה עצים ושאר צרכים לא לשם אלהות ואמרה תורה שצריך לגאול אותו דתנא דבי ר' ישמעאל הואיל והלך זה ונעשה כומר לעבודת כוכבים אימא לידחי אבן אחר הנופל כלומר שלא תהא לו גאולה ת"ל גאולה תהיה לו והנה ק"ו יש כאן דמה התם שכבר נעשה כומר לעבודת כוכבים ואפ"ה הזהיר' תורה בקום עשה שחייבין לפדותו ק"ו בזה שעדיין לא התחיל בעבודת כוכבים כלום פשיטא שצריכים אנו להיות נזהרים להיות לפחות בשב ואל תעשה ולא לעשו' מעשה להביאם לידי עבודת כוכבים ודאי זה דבר שאין שוה על הלב להניחו וראיה עוד ממ"ש הגאון מוהר"ר יודא מינץ ז"ל בתשובה סי' ה' וז"ל ובראותי שא"א להציל שתי נפשות מישראל שלא יצאו לתרבות רעה ח"ו אמרתי להתיר מינקת חברו כו'. ומביא ראיה מפ' השולח (ד' ל"ח) ההיא איתתא [אמתא] דהוה עבדי אינשי בה איסור' אמר אביי אי לא דאמר שמואל כל המשחרר עבדו עובר בעשה כו' ע"ש וא"כ ק"ו בזה שאין לעשות מעשה שיש חשש ממנו כנ"ל ברור שאין לעשות למעשה כהג"ה זאת אף על פי שהיא מהלכה ממקום קדוש בעל אגודה ז"ל ובאגודה שלנו לא נמצא זה כלל ועיין מ"ש בס"ס זה בשם רש"ל:

נקודת הכסף שם

... ..

נקודות הכסף

(סימן שליך במ"ז ס"ק א')
דקשה על מהמח"י ויש
לדחות כל הדין ודכח
כיון דדין כ"ד הוא שמנין
אזו לין לחוש דלניכ נקלה
דין ישראל :

רובת הוהגל

פתחי תשובה יורה דעה סימן שלד ס"ק א

ואפי' יש לחוש כו' עבה"ט ועיין (בתשובת רשב"ץ ח"ב סי' מ"ז) שדעתו ג"כ כדעת הנה"כ וכן כתב בתשובת שמש צדקה חי"ד סימן מ"ח ע"ש (ובתשובת חות יאיר סי' קמ"א) ע"ש (ובשאלת יעב"ץ ח"א סימן ע"ט) בסופו וכ"כ (בתשובת רדב"ז החדשות סימן קפ"ז) וסיים ומ"מ צריך למנהיג הדור להיות מתון בדברים כאלה לפי שאין כל האנשים שוים ולא כל העבירות שוות ויהיו כל מעשיו לשם שמים ע"ש. [וכן העלה (בתשו' ח"ס סי' שכ"ב) וכתב שם אמנם יש להסתפק היכא דאיכא למיחש שימיר דתו ויקח גם בניו הקטנים עמו מהו לחוש לקטנים שלא חטאו. ודעתו דיש לחלק דמי שיש בו דעות כוזבות דקרוב לודאי שילמוד גם לבניו אחריו ואז יהיו גם הבנים בכלל כל באיה לא ישובו אין לחוש על הבנים ומה"ט נ"ל דהכת הארורה המאמינים בש"צ ימ"ש אם ח"ו לא יהפך לבבם לטוב רודפין אותם עם בניהם ובנותיהם כו' אבל סרבן ועברייך בעלמא מאן לימא לן שלא נחוש על בניו כו' והאריך בזה ומסיק עדיין הדבר צריך עיון ומתן ע"ש

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחורם סימן שלד סעיף ו

אם רצו בית דין למעט הנידוי מל" יום, או להוסיף, הרשות בידם. הגה: ויש רשות לבית דין להחמיר עליו שלא ימולו בניו, ושלא יקבר אם ימות (בנימין זאב סי' רפ"ט וכ"כ הב"י בשם הרמב"ן סי' רמ"ד), ולגרש את בניו מבית הספר ואשתו מבית הכנסת, עד שיקבל עליו הדין (נ"י פרק הגוזל).

ובט"ז שם ס"ק ג: ולגרש את בניו מבית הספר כו'. כן כתב הר"ן בשם רב פלטווי גאון ורש"ל כתב ע"ז בפרק הגוזל בתרא סי' י"ג חלילה במה שהעולם אינו מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות לבטלם בשלמא מילה שעיקר המצוה תלויה באב והיא כבודו וכן לקבור מתו עליו מוטל שלא להלין והיא כבודו כופין אותו עד שיקבל עליו תשובה ואח"כ מלין וקוברין אבל בת"ת של תינוקות שאין לו תשלומין ועליו נאמר אם תעזבני יום יומים אעזבך פשיטא דלית טעמא להא מילתא גם מה שכתב להוציא את אשתו מבהכ"נ לא נהירא אם הוא חטא היא מה חטאה כו' לא אאמין שיצאו ב' דברים אלו מפי הגאון עכ"ל ויש לתמוה על תמיהתו לפי דעתו היה לו יותר לתמוה על שלא יקברו לו מתו אם הוא חטא אותו נפש מה חטאה שתהא מוטלת בבזיון וכמ"ש הטור סי' שמ"א דבזיוני דכולי חיי הוא ונלע"ד דהאי גאון לא מיירי אלא מבניו הקטנים שאין בהם זכות מצד עצמן עדיין אלא תלויים ועומדים בזכות של אביהם אותם יש רשות לעכב הקבורה אבל לא גדולים שהם בני קבולי שכר או עונש

מצד עצמם ומזה הטעם נתן הגאון רשות גם כן לגרש בניו מבית הספר והיינו הקטנים אבל באשתו ודאי אין שום טעם לבזותה דהיא עולה עמו ואינה יורדת עמו כנלע"ד:

שו"ת ריב"ש החדשות סימן ט

עוד שאלת שנים או ג' יהודים שהי' ממונים על בית המטבע של המלך ונמצא אחריהם מסול במטבע ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו לגרש את כל היהודים אשר בכל מלכותו ואחר העמל והטורח התפשו עמ המלך לבלתי שלחם מזה בכך וכך אלפי זהובים והקהל סנו ברורים למסוק על כל איש ואיש מהיהודים כמה ראוי לפרוע. ויפסקו על ראובן חמשים סרחים ועל אפו וחמתו פרע כי אמר שלא הי' ממניו מספיק לכך. אחר ימים מועטים מסקו עליו עוד הי' סרחים. ויבך ויתחנן להם באומרו כי אין לאל ידו לתת עוד סרוסה ולא אבו שמע ויפגרוהו ביד שוטרי המלך וידיו אסורות לאחוריו ויוליכוהו בחרפה ובח אל בית גובר המלך הממונה לגבות סן היהודים מה שנתחייבו למלך ויאמרו לו ראובן זה הי' עשרים סרחים. כשמוע ראובן כך צעק במר נפש ויתן את קלו בכפי ויאמר עד עתה בקשתם הי' סרחים. ועתה שמתם במי הגובר שהם עשרים. עודנו מדבר עמם הפילוהו השוטרים ארצה למען ענותו ולמען הכותו מכת אכזרי. או בהיותו תחת השבט אמרו לו הברורים תנה לנו הי' סרחים וסחר קם צא סן העיר הזאת וקבל עליך להיות נזיר שמשוון אם תשיב מה תוך עשר שנים ונמסור אותך. ויען ראובן על כרחו אמן. על הפרעון ועל (א) ותיכף צאתו מים צעק במר נפש לעיני כל ישראל כי לא מלבו קבל הגוירות רק מפחד הגנישות והמכות. האם חייב לנהוג נזירות אם אין:

לירו על יד מי שיהיה הגנה איב אף לדעת ר' ינאי מותר לירוד להם במוכס העומר מאליו. כיש וכיש שקצבת המלך אשר קצב על כל היהודים היה נזל גמור אצלינו וכי בשביל כי או ג' שקלקלו בענין המטבע ויקצוף על כל היהודים וביד חוקה יגרשם מארצנו עד שהוצרכו להתפטר בכמה אלפי זהובים ועל כיוצא בו אמר אברהם אבינו ע"ה להקביה (בראשית י"ח, כ"ה). חלילה לך וכי ומשה רבינו ע"ה אמר (במדבר ט"ז כ') האיש אחד יחצא וכי יוצדק ניב על זה המאמר המורגל בלשון ארמי טוביה חטא וזוגד נגד. איב זו הקצבה נזל גמור. ומכל הצדדין זו היא

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ד הלכה ו

והיאך דין עיר הנדחת, בזמן שתהיה ראויה להעשות עיר הנדחת, בית דין הגדול שולחין ודורשין וחוקרין עד שידעו בראיה ברורה שהודחה כל העיר או רובה וחזרו לעבודת כוכבים אחר כך שולחים להם שני תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה מוטב ואם יעמדו באולתן בית דין מצוין לכל ישראל לעלות עליהן לצבא והן צרין עליהם ועורכין עמהן מלחמה עד שתבקע העיר כשתבקע מיד מרבין להם בתי דינין ודנים אותם, כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד כוכבים אחר שהתרו אותו מפרישין אותו, נמצאו כל העובדים מיעוטה סוקלין אותן ושאר העיר ניצול, נמצאו רובה מעלין אותן לבית דין הגדול וגומרין שם דינם והורגין כל אלו שעבדו בסיף, ומכין את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב טף ונשים אם הודחה כולה, ואם נמצאו העובדים רובה מכים את כל הטף ונשים של עובדים לפי חרב, ובין שהודחה כולה בין שהודחה רובה סוקלין את מדיחיה ומקבצין כל שללה אל תוך רחובה, אין לה רחוב עושין לה רחוב, היה רחובה חוצה לה בונין חומה חוץ ממנו עד שיכנס לתוכה שנאמר אל תוך רחובה, והורגין כל נפש חיה אשר בה ושורפין את כל שללה עם המדינה באש, ושריפתה מצות עשה שנאמר ושרפת באש את כל העיר ואת כל שללה.

מגדל עוז הלכות עבודה זרה פרק ד הלכה ו

וכבר תמה ר"מ הלוי מטוליטולא עליו למה העניש הנשים והקטנים שאינן בני חיוב והשיבו חכמי לוניל ז"ל

בראיה דגרס בספרי הכה תכה את יושבי העיר מכאן אמרו חכמים אין מקיימין את הטפלים כלל שהורגין אותן דדריש את רבויא ועוד דבכריתות פלוגתא דר' אליעזר ור"ע דר' אליעזר סבר קטנים בני רשעי ישראל נהרגין ור"ע סבר אין נהרגין ופסק כר' אליעזר משום דסתם ספרי ר"ש וקאי כר' אליעזר ועוד דאיכא למילף מעדת קרח ואנשי יבש גלעד שהרגו הנשים והטף אף על פי שהן לא חטאו נענשו בעבור הגדולים משני טעמים, חדא שהם סבה וגורמים לישיבת הגדולים ועוד לרדות הגדולים בהריגתן שהן חביבין עליה.

שו"ת חתם סופר יורה דעה סימן שכב

אמנם יש להסתפק היכא דאיכא למיחש שיצא לתרבות רעה זה הרשע ויקח גם בניו הקטנים עמו ויטמעו בין העכו"ם מהו לחוש לקטני' שלא חטאו או דלמא כי צריכים אנו להעמיד דתינו ואין אנו חוששי' לשום דבר ולכאורה י"ל משו"ה מייתי בקובץ ישן הנ"ל ראי' מנבואות של ר' בשעת מותו שהיא קצת ראי' דחוקה וכי נעלם ממנו כל הני ראי' ברורות וחזקות דמייתי בחו"י הנ"ל אע"כ שרוצה לאתוי' ראייה דאפילו לבנים קטנים אין חוששי' שהרי כל העיר אשתמוד ולא היה שריד ומסתמא לקחו בניהם עמם.

אלא שהדבר נראה קצת כמו זר בעיני בשגם ידוע כי אין ראיות הקובץ מכרעת מנבואתו של רבי ובחו"י מראה פנים להיפך לומר שלא כדן עשה ועוד נ"ל דיש לחלק דודאי רשע שהוא מין ואפיקורס ופוקר בתורה אזי קרוב לודאי שילמוד אמונתו המזויפת גם לבניו אחריו ואז יהיה גם הבנים בכלל כל באיה לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיי' אז י"ל מן הסברא דאין לחוש על הבנים ובתוספ' דסנהד' מייתי פלוגת' בקטני בני עיר הנדחת ומייתי לה הרמב"ן פ' ראה וכן פסק רמב"ם פ"ד מהל' עכו"ם ה' ו"ו /ו' /ע"ש מכ"ז נ"ל דהכת הארורה המאמינים בש"ץ ימ"ש הידוע תיפח רוחם וישחקו עצמותם אם ח"ו לא יהפך לבבם לטוב אותם יורדפו עם בניהם ובנותיהם כי כולם ארורים הם לה' והמינות תקועה בלבם ואין ע"ז בעולם שלא נכללו באמונתם המזוייפת וטוב יותר אם יפרדו מקהל הגולה ויתערבו בעכו"ם הם ובניהם ולמצוה רבה יחשב וגם בהיותם עדיין בין היהודי' פתם פת כותי וינים יי"נ = יין נסך = וכל דבריהם ומחשבותם ועלילותם לע"ז וכה"ג אמרי' בנדה ל"ג ע"ב דבנות צדוקי' סתמן ככותי' לכל דבריהם והלכה כת"ק שם והני נמי להני דמי' וגריעי מיני' טובא וא"כ י"ל הנך בירתא דסטי' נמי היה כך שפקרו ופקפקו ע"ד חז"ל באופן דמשכו גם בנייהו בלצנותי' ואל תתמה שהרי להכ"מ בלא"ה אין מנדין אלא במפקפק ע"ד חז"ל אבל לא לעבריינ בעלמא ועפר"ח א"ח רסי' תצ"ו ע"ש ומה שהקשה עליו הש"ך בי"ד סי' של"ד סק"ע נ"ל ליישב דקו' הכ"מ הכי הוא דודאי אי נימא כחלוקו של הר"ן ז"ל דדבר שיש לו עיקור /עיקר/ מן התורה קיל טפי משום דאינו עוקרו לגמרי א"כ ה"ה וכ"ש דבר שאין לו עיקור /עיקר/ מן התורה ואינו עוקרו לגמרי פשיטא שאין לנדונו והשתא ק' הא נטילת ידים אין לו עיקור מן התורה דקראי אסמכתא בעלמא הוא ועיקור יסודתו הוא משום סרך תרומה ואלעזר בן הנדך שזלזל בנט"י = בנטילת ידיים = משמע שזלזל בנט"י סתם היינו לחולין ולא לתרומה וקדש ונמצא שהניח עיקרו של תקנת חז"ל ומ"ט נדוהו אע"כ משום שערער ופקפק וש"מ כל המערער ומפקפק אפי' בקל שבקלות מנדין אותו ומ"מ גם דינו של ר"ן אמת במי שאינו מפקפק רק עובר ע"ד חז"ל יש לחלק בין עוקר הכל אז מנדין אותו ואי לא עקר הכל מלקי' אותו והנה אין רחוק לומר

דהני דצד כוורי בשבתא לא היה מלאכה דאורי' רק דרבנן ויש לו עיקור מן התורה ומ"מ נידם הואיל שפקפקו וערערו ומשו"ה לא חס על בניהם אחריהם.

אבל סרבן ועבריינ בעלמא מאן לימא לן שלא נחוש על בניו שיהיה צדיקים ואיך נגרשם מהסתפח בנחלת ה' והנה מהרש"ל ביש"ש פ' יו"ד /י' דב"ק סי' י"ג השיג על תשובת רב פלטוי גאון שיש לגזור על אשת המוחרם שלא לילך לבה"כ ולגרש בניו מבית הספר וכו' חלילה במה שכל העולם אינו מתקיים אלא בהבל תינוקת שב"ר =של בית רבן= וכו' גם מ"ש להוציא אשתו מב"ה אם הוא חטא היא מה חטא וכו' ומסיים בסוף וז"ל אבל לעשות נזיפה לאשתו אם לא יצא עלי' שום בישא ולא שום סרבנות פשיטא ופשיטא דלא עבדינן לה מידי וכן להוציא בניו מן המדרש או מן הישיבה חלילה וחלילה וכן פ"א בא מעשה לידי שכל לי חכם וזקן בדורו בעל הוראה שאוציא בני המוחרם מהישיבה ולא השגחתי בו כל עיקר עד כאן לשונו מהרש"ל והנה לפע"ד יש לי ליישב דברי הגאון רב פלטוי ז"ל דהרי ארור ונדוי ושמטא כולן לשון קללה ומיתה הם וכדאי' להדי' במס' מ"ק י"ז ע"ב ומהראוי שימות ויענש לאלתר מכיון שנתנו בו חכמים עיניהם אלא יש זכות תולה ואם כן מ"מ יש לנו לבטלו מהרבות זכיות שיגיבו עליו ויוסיפו לו כח ואומץ לעמוד ברשעו וסרבנותו וידוע כי יש זכי' רבה להאב במה שבניו הולכי' לבית הספר וגם לכל בעל הבית אם בני ביתו שומרים דרך ה' ע"כ עלינו לבטלם מבית הספר ולגרש אשתו מבה"כ כדי שלא יהיה לו להרשע שום זכות המסייעו ומ"מ אין בזה שום הפסד לבניו ולאשתו וגם לקיום העולם העומד על הבל תינוקות שב"ר דכל המחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו נמצא שכר האשה והבנים ושל כל העולם הוא ממש כל כך כאלו נכנסו הבנים לבית הספר וכאלו התפללה האשה בבה"כ ורק אך הוא הסרבן מפסיד שכרו ואדרבא הקולר תלוי בצווארו כי הוא הגורם להם זה הביטול אבל הם לא יפסידו כי אנוסים הם עפ"י ב"ד וכה"ג כ' תוס' בשבת ד' ע"א קודם שיבא לידי איסור סקילה וא"ת מאי בעיא היא זו פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסר לו ותני' ריב"א דאם לא התירו לא מחייב סקילה כיון שמניח לרדות ע"י מה שאנו אוסרים לו ומייתי ראי' נמי ממה שהעמידו דבריהם במקום כרת גבי פסח ומ"מ לא יתחייב הלה כרת כיון שהוא אנוס עפ"י ב"ד וה"נ דכוותי' ולק"מ ק' מהרש"ל הנ"ל מ"מ מיני' יש לדון בנדון דידן שיש לנו לחוש על בנים קטנים דבהא לא שייך לומר שלא יפסידו אם יטמעו בין הנכרים ח"ו.

ואין להביא ראי' מהא דפ' השולח מ"ו ע"ב דהמוכר עצמו ובניו לנכרים ושנה ושילש שאין פודין גם הבנים דאדרבא משם ראי' להיפך דהרי שם /גיטין/ מ"ז ע"א אמרי' אבל פודין את הבנים משום קלקולא פירש"י וז"ל שלא יטמעו בין העכו"ם וילמדו מעשיהם ובחיי אביהן ליכא למיחש להכי דמנטר להון אבוהון עכ"ל ובש"ך י"ד סי' רנ"ב סק"ה מסיים על זה משמע שאביהם הוא עמהם בשביה אבל כל שא"א שישמור אותם פודים אותם מיד עכ"ל הרי קצת ראי' להיפוך שצריכי' לחוש על הבנים קטנים אלא לפ"ז הדרא לדוכתא מ"ש בחו"י א"כ בטלת דינינו כי כל מי שיש לו בנים יהי' סרבן כי יסמוך עצמו שנירא מלנדותו שלא יוציא בניו מן הכלל.

מצאתי בס' ברכי יוסף ח"ד סי' רנ"ז מייתי ת"כ פ' בהר ופירושו בשם ראב"ד שאם אמר לקרובו הריני מוכר עצמי לע"ז אם לא תתן לי כדי דמי וכו' יכול יהיה נזקקים לו ת"ל אחרי נמכר גאולה וכו' ולא קודם ע"ש ומשמע

דלא פלוג אפי' אם ימכור עצמו ובניו ועדיין צ"ע דהתם שב ואל תעשה ליתן לו דמיו אבל הכא לדחות בידיים אבן
אחר הנופל לגרום רדת שחת לבניו לא ועוד התם יד ישראל תקיפה ואחרי דנמכר גאולה תהיה לו ולבניו אבל
הכא עדיין הדבר צריך עיון ומתון למעשה וה' ישמרנו מעזי פנים כתבתי פה ק"ק מ"ד יום ה' ז"ך מנחם תקס"א.
משה"ק סופר מפפ"דמ.